

Is de Statenvertaling beter dan alle latere vertalingen?

Tekstkritiek en de Textus Receptus

Merkwaardig toch, dat steeds weer die fanatieke voorkeur voor de Statenvertaling opduikt en de Griekse tekst die daaraan ten grondslag ligt, de Textus Receptus. Nog merkwaardiger is dat die voorkeur vooral voorkomt bij mensen die doorgaans geen kennis hebben van het Grieks of van het vak tekstkritiek. Dat laatste vak heeft niets te maken met kritiek op de tekst, maar ‘kritiek’ betekent hier ‘beoordelingswetenschap’. De tekstkritiek probeert op basis van de beschikbare handschriften vast te stellen wat de oorspronkelijke auteur geschreven heeft, oftewel probeert de door deze auteur geschreven tekst te achterhalen. Zijn origineel is er immers niet meer, maar wel een heleboel afschriften (van afschriften van afschriften van... enz.), met daarin ook overschrijffouten, toevoegingen, weglatingen. De tekstkritiek probeert die handschriften in groepen in te delen (te classificeren) op basis van o.a. het teksttype en de soorten overschrijffouten.

Dat werd nodig toen de boekdrukkunst was uitgevonden. Men vroeg zich toen steeds af: ‘Wat moeten we op basis van al die handgeschreven afschriften afdrucken?’ Het eindresultaat is een wetenschappelijke Griekse tekstuitgave, zoals bijv. van het Nieuwe Testament. Iemand die een vertaling wil maken, baseert zich op zo’n gedrukte tekst. In een uitvoerig notenapparaat worden in zo’n ‘kritische tekst’ de keuzes verantwoord en de afwijkende lezingen weergegeven. Tekstkritiek en het redigeren en uitgeven van een wetenschappelijke teksteditie is een vak apart, dat veel kennis van de taal, de stijl van de auteur en de inhoud van het desbetreffende geschrift vergt, en een creatief denkvermogen. Oude handschriften bevatten meestal – maar niet altijd – de beste lezingen (varianten). Overschrijvers

hadden doorgaans de neiging lezingen gemakkelijker en begrijpelijker te maken. Dus wanneer je als uitgever van een Griekse teksteditie moet kiezen, kies dan voor de moeilijkste lezing, want die verklaart doorgaans het best het ontstaan van de overige varianten. Dit is de vuistregel van de tekstkritiek. Die moeilijkste lezing is overigens ook vaak de kortste, want de afschrijvers voegden soms even goedbedoeld een synoniem toe of een verduidelijking. Maar die was niet authentiek, en moet dus niet als oorspronkelijke tekst worden afgedrukt! Doe je dat wel, dan krijg je een secundaire, corrupte tekst.

Natuurlijk viel er ook wel eens iets weg. Als in een kolom bijv. regel 6 en regel 10 met dezelfde drie woorden eindigen, is er een risico dat een onoplettende afschrijver na regel 6 verder gaat met regel 11 en dus een stuk weglaat. Maar dat moet door de uitgever van de tekst dan wel aannemelijk worden gemaakt. Zomaar ongefundeerd beweren dat iets is weggelaten, is iets dat niet serieus mag worden genomen. Soms vindt men later een ouder handschrift waardoor de gemaakte keuze wordt bevestigd.

De latere Griekse tekstuitgaven en vertalingen

Dit soort werk kun je alleen maar op een verantwoorde manier doen als je *alle* beschikbare handschriften benut. De vertalers van de Statenvertaling van het Nieuwe Testament gebruikten volkomen terecht de Textus Receptus, de beste grondtekst die toen – in 1637! – beschikbaar was. Maar *wel* een intussen compleet verouderde tekst! Wij zouden wel heel vreemd bezig zijn als we de vele nog oudere handschriften die na 1637 gevonden zijn, welbewust buiten beschouwing lieten! Ik ben ervan overtuigd dat de Statenvertalers, als ze nu geleefd hadden, niet uitsluitend de Textus Receptus hadden gebruikt.

Darby en Kelly waren, zoals bekend, beiden grondig klassiek geschoold, en daarom beperkten ze zich niet tot de handschriften die men in de 17e eeuw had kunnen bekijken, maar gebruikten nieuwer materiaal, tot en met de teksten die in hun eigen 19e eeuw beschikbaar kwamen! Geen adoratie dus van de Textus Receptus. Geen enkel handschrift is volmaakt, geen enkele Griekse tekstuitgave en ook geen enkele vertaling is volmaakt. Maar wie de Statenvertaling en de Textus Receptus desondanks adoreert, plaatst zich bewust in een reservaat waarin men zichzelf kunstmatig terugzet en vastzet naar 1637. Ik zie niet in wat daar goed aan is, integendeel. De werkwijze die ik hierboven beschreven heb, wordt bij het maken van de tekstuitgaven van de Griekse en Latijnse literatuur al eeuwen gebruikt, tot op de dag van vandaag, en met vrucht. Daarom kan ik alleen maar hoofdschuddend

kennisnemen van mensen die met het grootste gemak beweren dat de moderne tekstedities en vertalingen delen van het Woord van God weglaten. Hoe weten zij dat? De vraag is niet: 'Wat is de langste, de eerbiedigste, de theologisch best verklaarbare lezing?', maar per bijbelvers: 'Wat heeft de oorspronkelijke auteur geschreven?' Daarvoor is in het geval van het Nieuwe Testament grondige kennis van het nieuwtestamentisch Grieks en van de tekstkritiek nodig.

Dan moet over *alle* materiaal beschikt kunnen worden, en is er geen enkele reden het materiaal dat *na* 1637 is ontdekt en beschikbaar is gekomen (maar vaak veel ouder is dan het oudste materiaal dat de Statenvertalers in handen hadden) welbewust buiten beschouwing te laten. Komt een lezing in een moderne Griekse teksteditie overeen met de Textus Receptus? Mooi, geen probleem. Komt hij er niet mee overeen? Ook geen probleem. De vraag is niet: 'Wat is de lezing van de Textus Receptus?', maar: 'Wat schreef de oorspronkelijke auteur?' Oftewel: 'Wat is de tekst van het Woord van God?' Daarop gaven de makers van de Textus Receptus het beste antwoord dat in hun tijd mogelijk was, op basis van het materiaal waarover ze *toen* beschikten. Daarop moeten wij in de 21e eeuw ook het beste antwoord geven dat mogelijk is, en wel op grond van al het materiaal waarover we *nu* beschikken.

Het werk aan de Griekse tekst van het Nieuwe Testament blijft dus doorgaan, en er zullen altijd kleine wijzigingen mogelijk blijven. Maar gelukkig, het verschil tussen de moderne tekstedities van het Nieuwe Testament en de Textus Receptus betreft nooit fundamentele waarheden, in die zin dat iemands eeuwig heil van de gebruikte editie kan afhangen. God heeft alle eeuwen door gewaakt over Zijn Woord, dat 'de waarheid' is (Joh. 17:17). Maar elke tijd mag dankbaar zijn voor arbeid die erop gericht is de precieze tekst van het Woord van God te achterhalen.